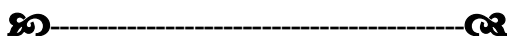

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีผลผูกพันตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา*

INTERPERSONAL RELATIONS BINDING UNDER THE AGREEMENTS

MUST BE KEPT

พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส

Phrakhruwinaithorn Ek Jinavamso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: eak_mcu1@hotmail.com

บทคัดย่อ

สังคมนั้นมีพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เชื่อมโยงซับซ้อนมากขึ้น กลไกประการหนึ่งในอันที่จะกำหนดสิทธิหน้าที่และพันธกรณีระหว่างบุคคลเข้าด้วยกัน ให้มีความชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้หลัก “สัญญาต้องเป็นสัญญา” หรือ “Pacta Sunt Servanda” เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้วคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ทำขึ้น เพราะถือว่าสัญญาเกิดขึ้นโดยความสมัครใจไม่มีการข่มขู่ สำคัญผิด หรือกลฉ้อฉล หากคู่สัญญาตกลงเข้าทำสัญญากันด้วยความสมัครใจและสัญญานั้น ๆ ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คู่สัญญาจะต้องผูกพันตามข้อสัญญานั้นๆ อย่างเคร่งครัด ซึ่งองค์ประกอบหลักของการเกิดสัญญา จะต้องมีความเสนอ เป็นการแสดงเจตนาขอทำสัญญา และคำสนองคือการแสดงเจตนาตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ การแสดงเจตนาทำคำเสนอ และมีผู้แสดงเจตนาทำคำสนองตอบรับคำเสนอนั้น โดยที่คำเสนอและคำสนองดังกล่าวถูกต้องตรงกันในทุกข้อทุกประการ สัญญาย่อมถือกำเนิดขึ้น หลักการดังกล่าวเป็นหลักพื้นฐานของสัญญาทุกฉบับ และเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับในระบบกฎหมายทุกระบบ

คำสำคัญ: กฎหมาย; สัญญาต้องเป็นสัญญา; ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

Abstract

The communities have interpersonal relations of development more connected. One process that defines rights, duties and obligations between people together to make it clear and concrete under “the agreements must be kept” or “Pacta Sunt Servanda”. When the agreement has already happened, the

*Received January 10, 2021; Revised March 13, 2021; Accepted May 11, 2021

parties must comply. Because considered the agreement was made voluntarily, no intimidate, wrong or fraudulent. If the parties agreed to make the agreement voluntarily, no against the law or peace and good morals of the people, the parties must be bound by the agreement strictly. The main elements of the contract must have a proposal to intent to make the agreement and “response” is respond to the proposal. That proposal and response must be correct in all respects. So the agreement is arose. This principle is the principle of every the agreement and has been accepted by every system of law.

Keywords: Law; The agreements must be kept (Pacta sunt servanda); Interpersonal Relations

บทนำ

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สังคมนั้นมีพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เชื่อมโยงซับซ้อนมากขึ้นโดยลำดับดังนั้น กลไกประการหนึ่งในอันที่จะกำหนดสิทธิหน้าที่และพันธกรณีระหว่างบุคคลเช่นว่านั้นเข้าด้วยกัน ให้มีความชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้หลัก “สัญญาต้องเป็นสัญญา” หรือ “Pacta Sunt Servanda” (จุมพต สายสุนทร, 2552) เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้วคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามสัญญาที่สร้างขึ้น เพราะถือว่าสัญญาเกิดขึ้นโดยความสมัครใจไม่มีการข่มขู่ สำคัญผิด หรือกลฉ้อฉล หากคู่สัญญาตกลงเข้าทำสัญญากันด้วยความสมัครใจและสัญญานั้นๆ ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คู่สัญญาจะต้องผูกพันตามข้อสัญญานั้นๆ อย่างเคร่งครัด หลักกฎหมายเรื่องสัญญาต้องเป็นสัญญามีรากฐานมาจากสัญญาของ praetor ดังที่ว่า ข้าฯ จะบังคับตามข้อตกลงในรูปแบบของสัญญา ซึ่งได้มีการกระทำขึ้นโดยไม่มีความมุ่งร้ายหรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมาย มติของประชาชน โดยรวมคำสั่งของสภา หรือดำรัสขององค์จักรพรรดิ หรือกลฉ้อฉล และกรณีคล้ายคลึงกัน (อนงค์ สมบุญเจริญ, 2549) และต่อมาได้กลายมาเป็นหลักกฎหมายทั่วไป โดยนักกฎหมายทางศาสนา (Zimmerman, 1992) ซึ่งมีหลักว่า เมื่อบุคคลตกลงเข้าทำสัญญาต่อกันเมื่อเกิดเป็นสัญญาขึ้นแล้วสัญญาย่อมก่อให้เกิดหนี้ หรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญาอย่างเคร่งครัด เนื่องจากว่าเมื่อเข้าทำสัญญาย่อมมีอิสระในการตัดสินใจ ที่จะเข้าทำสัญญาหรือไม่ได้เองโดยไม่ถูกแทรกแซงโดยอำนาจ ของกฎหมายและโดยหลักแล้วในการเข้าทำสัญญา คู่สัญญาถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่า มีความเท่าเทียมกันในการเข้าทำสัญญา เพราะฉะนั้นคู่สัญญาจึงต้องเคารพและปฏิบัติตามสัญญาที่ตนทำไว้ ดังนั้นหลัก Pacta Sunt Servanda จึงเป็นหลักที่ว่าเมื่อคู่สัญญาทำความตกลงใดๆ ไว้จะต้องเคารพในข้อตกลงนั้นคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะปลดปล่อยตนเองจากความผูกพันที่เกิดจากการตกลงโดยสมัครใจไม่ได้ซึ่งก็คือ หลักความศักดิ์สิทธิ์ของสัญญา Sanctity of Contrac นั้นเอง

ความเป็นมาของหลักสัญญาต้องเป็นสัญญาหลัก *Pacta sunt Servanda* เป็นหลักกฎหมายที่มีมาจากแนวความคิดในทางศาสนา และศีลธรรมเป็นสำคัญ กล่าวคือในศาสนาคริสต์ในพระคัมภีร์เก่า Old Testament ได้มีการกล่าวว่าเมื่อมนุษย์ได้ปฏิญาณตนต่อพระเจ้าหรือได้สาบานตน ที่จะผูกพันตามคำมั่นสัญญาแล้ว เขาไม่อาจที่จะไม่กระทำตามที่กล่าวได้ แต่จะต้องปฏิบัติตามในทุกๆ สิ่งทีกล่าวไว้ (When a man makes avow to the Lord or takes an oath to obligate himself by apledge, he must not break his word but must do everything he said) และในพระคัมภีร์ใหม่ ได้กล่าวไว้ว่าถ้าเรากล่าวว่าใช่ก็ต้องใช่ ถ้ากล่าวว่าไม่ก็ต้องไม่ (Let your 'yes' be 'yes' and your 'no' be 'no') ในกฎหมายมุสลิมบทที่ 5 ของคัมภีร์อันกุระอานซึ่งเป็นบทในเรื่องของสัญญากล่าวไว้ว่า ผู้ที่เชื่อจงปฏิบัติตามพันธสัญญาของตน (O ye who believe! Fulfill (all) obligations) ในกฎหมายโรมันซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นแม่แบบของกฎหมายในยุคปัจจุบันได้กล่าวว่า *pacta sunt servanda ex fide bona* คือข้อตกลงต่างๆ จะต้องได้รับการปฏิบัติตามโดยสุจริต หลัก *pacta sunt servanda* ได้รับการยอมรับนับถือเป็นหลักกฎหมายใหญ่ในเรื่องของสัญญาโดยเฉพาะ ในศตวรรษที่ 18 - 19 ที่ความคิดที่เกี่ยวกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) และลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจนิยมสูงสุดไปด้วย

เนื่องจากลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ *laissez-faire, laissez-passer* เห็นว่าบุคคลทุกคนมีเสรีภาพในการดำเนินการใดๆ ได้เอง เว้นแต่ในกรณีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ก็อาจถูกจำกัดเสรีภาพลงได้บ้าง สำหรับกฎเกณฑ์ ที่จะใช้บังคับกันในสังคมควรจะเป็นกฎเกณฑ์ที่เกิดจากเจตนาของคู่สัญญา ที่มีความเท่าเทียมกันเป็นผู้กำหนดขึ้น ดังนั้นแนวคิดนี้เจตนาของคู่สัญญาจึงถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ ที่คู่สัญญาจะต้องปฏิบัติต่อกันอันนำไปสู่หลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (The Autonomy of the Will) ซึ่งเป็นหลักที่ว่าบุคคลมีเสรีภาพในการทำสัญญาได้อย่างเต็มที่ รัฐจะเข้ามาเกี่ยวข้องได้เฉพาะกรณีที่เป็นเรื่องของความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นจากหลักนี้ บุคคลทุกคนจึงมีอิสระ และเสรีภาพในการทำสัญญาผูกพันตนหรือไม่ได้เอง และเมื่อสัญญาเกิดจากการตัดสินใจที่อิสระ ของคู่สัญญาหนึ่งที่เกิดขึ้นจากสัญญาที่ทำโดยสมครใจ จึงเป็นหน้าที่ยุติธรรมสำหรับคู่สัญญา คู่สัญญาจึงมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาอย่างเคร่งครัด (ดารافر ธีระวัฒน์, 2542)

ดังนั้นหลักสัญญาต้องเป็นสัญญาซึ่งเป็นหลักที่ว่าเมื่อคู่สัญญาได้ตกลงเข้าทำสัญญาต่อกันแล้วและสัญญาดังกล่าวเป็นผลสมบูรณ์ก่อให้เกิดหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ นั้น ก็จะมีผลผูกพัน ให้คู่สัญญาที่มีหน้าที่ตามสัญญาที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ตกลงกันไว้ คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหนี้ตามสัญญาได้ และหากมีการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ทำไว้ รัฐก็จะเข้ามาบังคับให้ปฏิบัติตามได้ในฐานะที่เป็นผู้ดูแลกฎหมายและสังคม โดยการใช้อำนาจในทางตุลาการมาบังคับกับคู่สัญญา

จากการพิจารณาหลักสัญญาต้องเป็นสัญญาเป็นหลักที่อยู่เบื้องหลังรัฐ กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสัญญาและหนี้ในแทบจะทุกเรื่อง แม้จะไม่มีบทบัญญัติไว้อย่างชัดเจนแต่ก็เห็นได้ว่าเป็นหลักทั่วไปของสัญญาและหนี้ คือเมื่อบุคคลเข้าทำสัญญาต่อกันแล้วจะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่ทำกันไว้ เว้นแต่ในบางเรื่องที่กฎหมายบัญญัติ ว่าไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามสัญญาก็ได้ เช่น ข้อสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือข้อสัญญาที่เป็นการพนันวิสัยที่จะปฏิบัติได้ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ข้อสัญญาดังกล่าวตกเป็นอันโมฆะ กล่าวคือ สัญญานั้นไม่ผลบังคับใช้ คู่สัญญาจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามสัญญาได้

ที่มาวิวัฒนาการของหลัก Pacta sunt servanda

หลัก Pacta sunt servanda หรือหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา เริ่มมีวิวัฒนาการมาจากความเชื่อของคนในยุคโบราณ โดยชาวอียิปต์และชาวจีน มีความเชื่อว่าเทพเจ้าของตนในคู่สัญญาแต่ละฝ่ายมีส่วนในการสรรค์สร้างสัญญาขึ้น และเทพเจ้าเปรียบเสมือนหลักประกันและเครื่องช่วยให้คู่สัญญานั้น รู้สึกถึงความผิดในการที่จะละเมิดสัญญา จากความเชื่อดังกล่าว ทำให้เกิดพัฒนาการของหลัก Pacta sunt servanda ซึ่งได้ถูกยึดโยงเข้ากับความเชื่อหรือคำสอนทางศาสนาและศีลธรรมในรูปแบบต่างๆ ดังเช่น

ในศาสนาคริสต์ คัมภีร์ Old Testament ของ ได้กล่าวในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิญาณตนหรือการสาบานตนต่อพระเจ้าว่า เมื่อมนุษย์ได้ปฏิญาณตนต่อพระเจ้า หรือได้ให้สัตย์สาบานที่จะผูกพันตามคำมั่นสัญญาแล้ว เขาผู้นั้นจะต้องไม่ผิดคำพูด แต่จะต้องปฏิบัติตามทุกสิ่งที่ได้กล่าวไว้ในศาสนาอิสลาม หลัก Pacta sunt servanda ก็ยังคงเป็นพื้นฐานของหลักคำสอนในศาสนาที่ว่า “ชาวมุสลิมจะต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติของศาสนา” ซึ่งหลักนี้ได้ปรากฏในอีกหลายแห่งในคัมภีร์อัลกุรอาน เช่น ในสุเราะฮ์ อัล-มาอิดะฮ์ ข้อ 1 ได้บัญญัติว่า “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลายจงปฏิบัติตามสัญญาให้ครบถ้วนเถิด

ในกฎหมายโรมัน การทำสัญญาของชาวโรมันจะต้องยึดถือตามแบบพิธีเป็นหลัก กล่าวคือ ชาวโรมันจะทำสัญญาได้แต่เฉพาะกรณีที่สัญญานั้นอยู่ในรูปแบบ ของสัญญาที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น หากชาวโรมันทำสัญญา นอกเหนือไปจากแบบที่กฎหมายกำหนด สัญญานั้นย่อมไม่อาจใช้บังคับกันได้ นอกจากกฎหมายโรมันจะจำกัดรูปแบบของสัญญาแล้ว ยังจำกัดประเภทของบุคคล ที่จะสามารถเข้าทำสัญญาด้วย โดยบุคคลที่สามารถเข้าทำสัญญาได้จะถูกจำกัดเพียงเฉพาะชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น หากเป็นบุตร หรือภรรยาในบ้านไม่อาจมีสิทธิ ที่จะเข้าทำสัญญาตามกฎหมายได้ แต่ต่อมาในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 10 หรือยุคฟิวดัล (Feudalism) การทำสัญญาในสมัยนี้จะยึดถือศรัทธาระหว่างคู่สัญญา และความซื่อสัตย์ของคู่สัญญาเป็นหลัก ต่อมากฎหมายโรมันได้ถูกอิทธิพลความเชื่อของศาสนาคริสต์ เข้ามาครอบงำ ซึ่งคำสอนในศาสนาคริสต์ ในยุคสมัยนั้น ได้ให้ความสำคัญกับหลักการเคารพและปฏิบัติตามสัญญา ทำให้รูปแบบใน

การทำสัญญาจะต้องมีการให้คำสัตย์สาบาน เป็นการยืนยันการทำสัญญาตามแบบพิธี และจะต้องกระทำต่อหน้าพยาน (ปารวี พิสิฐเสนากุล, 2553)

ต่อมาในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งได้รับอิทธิพลของลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลไปยังแนวคิดในเรื่องการทำสัญญา ทำให้เกิดหลักเสรีภาพในการทำสัญญาเกิดขึ้น (Freedom of contract) โดยในยุคนี้เห็นว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการที่จะกระทำการใดๆ แต่เสรีภาพนั้นอาจถูกจำกัดจากรัฐได้ ในบางกรณีหากเป็นไปได้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับในสังคมนั้น จะต้องเป็นกฎเกณฑ์ ที่เกิดขึ้นจากเจตนาของคู่สัญญาที่เท่าเทียมกัน เป็นผู้กำหนดซึ่งการให้ความสำคัญของเจตนาแห่งคู่สัญญานี้เอง ที่นำไปสู่หลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา (The Autonomy of the Will) กล่าวคือ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการทำสัญญาอย่างเต็มที่ โดยที่รัฐไม่อาจยื่นมือเข้ามาแทรกแซงได้ เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นหนี่งที่เกิดจากการเข้าผูกพันตนทำสัญญาโดยสมัครใจ จึงเป็นหนี่งที่ยุติธรรมสำหรับคู่สัญญา ที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ดังนั้น เห็นได้ว่าหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา *Pacta sunt servanda* มีพื้นฐานมาจากหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา ซึ่งทำให้คู่สัญญาเมื่อได้มีเจตนาตกลงเข้าทำสัญญาต่อกันด้วยความสมัครใจแล้ว ย่อมต้องผูกพันตนภายใต้ข้อตกลงในสัญญาที่ตนได้แสดงเจตนาให้ไว้ และจะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญานั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเพิกถอนการแสดงเจตนาที่ได้ให้ไว้ในสัญญาแต่โดยลำพังมิได้ และหากมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญากฎหมายก็จะบังคับการให้เป็นไปตามข้อผูกพันนั้น ปัจจุบันหลัก *Pacta sunt servanda* เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายทั้งในกฎหมายภายในประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ สำหรับหลัก *Pacta sunt servanda* ในกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ได้ถูกนำมาใช้กับหลักในการทำสนธิสัญญา โดยได้ถอดแบบมาจากหลักกฎหมายภายในประเทศ ในเรื่องการทำสัญญานั้นเอง โดยหากย้อนกลับไปในสมัยโรมัน ซึ่งได้แบ่งประเภทของกฎหมาย ที่บังคับใช้ในโรมันออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ *ius civile* ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับระหว่างพลเมืองโรมันด้วยกันในการทำสัญญา และ *ius gentium* ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับระหว่างพลเมืองโรมันกับชาวต่างชาติ (กฎหมายระหว่างประเทศในสมัยนั้น) สำหรับกฎหมาย *Ius Gentium* ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับระหว่างพลเมืองโรมันกับชาวต่างชาติ การทำสัญญาระหว่างกันไม่จำเป็นต้องกระทำตามแบบแผนหรือแบบพิธีแต่อย่างใด ดังนั้นคำว่า *Pactum* หรือ *Pacta* ในทางกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งมีที่มาจากกฎหมายโรมัน *Ius Gentium* ดังกล่าว จึงมีลักษณะอย่างกว้างซึ่งแสดงความผูกพันทางกฎหมายที่เกิดขึ้นระหว่างตัวกระทำการโดยไม่ยึดติดกับเฉพาะสัญญา ที่อยู่ในรูปของแบบแผน แนวความคิดนี้ได้รับความนิยมและสนับสนุนจากนักกฎหมายระหว่างประเทศที่มีชื่อหลายท่าน ไม่ว่าจะเป็น Josef Kunz หรือ Dionisio Anzilotti หรือ Maurice Bourquin หรือ Suzanne Bastid ซึ่งต่างมีแนวความเห็นในเรื่องนี้ว่า หลัก *Pacta Sunt Servanda* ในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศนั้นสามารถใช้ได้กับนิติสัมพันธ์ระหว่าง

ประเทศได้ในทุกรูปแบบและปรับใช้ได้ทุกเมื่อ ที่มีการตกลงผูกพันกันตามกฎหมาย แม้ว่าสนธิสัญญาหรือข้อตกลงที่ ทำขึ้นระหว่างกันนั้นจะไม่ได้ทำในลักษณะที่เป็นทางการ (Formal) ก็ตาม แต่เมื่อความตกลงระหว่างประเทศดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้ว รัฐคู่ภาคีที่เข้าร่วมกันทำข้อตกลงระหว่างประเทศนั้นย่อมต้องผูกพันอยู่ภายใต้พันธกรณีตามที่ได้ตกลงกันไว้และจะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นด้วยความสุจริต ตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา Pacta sunt servanda ด้วยในอนุสัญญากรุงเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 ได้นำหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา Pacta sunt servanda ดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในมาตรา 26 ว่า “ทุกสนธิสัญญาที่มีผลใช้บังคับ ย่อมผูกพันรัฐภาคีแห่งสนธิสัญญาและรัฐภาคีแห่งสนธิสัญญานั้นจะต้องปฏิบัติตามสัญญาด้วยความสุจริต”

องค์ประกอบของการเกิดสัญญา ตามหลัก Pacta sunt servanda

1) คำเสนอ (Offer) คำเสนอ เป็นการแสดงเจตนาขอทำสัญญา ดังนั้น เมื่อคำเสนอเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงเจตนาจึงต้องอยู่ภายใต้ บทบัญญัติทั่วไปในเรื่องของการแสดงเจตนาและการถอนการแสดงเจตนาด้วย กล่าวคือ หากเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้า คำเสนอนั้นจะมีผลก็ต่อเมื่อ ผู้รับการแสดงเจตนาได้ “ทราบ” การแสดงเจตนาทำคำเสนอนั้น สำหรับการแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้า คำเสนอนั้นจะมีผลก็ต่อเมื่อคำเสนอได้ “ไปถึง” ผู้รับการแสดงเจตนา และทราบใดที่คำเสนอนั้นยังไม่ได้ไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา คำเสนอนั้นจึงยังไม่มีผล ผู้ทำคำเสนอสามารถบอกถอนคำเสนอนั้นได้เสมอ แต่การบอกถอนคำเสนอนั้นจะต้องไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา ก่อนหรืออย่างน้อยที่สุด ไปถึงผู้รับการแสดงเจตนาพร้อมกับคำเสนอนั้นด้วย (ศันันท์กรณ โสติพันธ์, 2551) คำเสนอหรือการแสดงเจตนาขอทำสัญญานั้นจะต้องมีความชัดเจนแน่นอนเพียงพอที่จะถือเป็นข้อผูกพันในสัญญาได้ กล่าวคือ คำเสนอนั้นจะต้องชัดเจนเพียงพอที่หากผู้รับการแสดงเจตนาได้แสดงเจตนาทำคำสนองตอบกลับมาก็จะทำให้สัญญาเกิดขึ้นได้ แต่หากการแสดงเจตนาทำคำเสนอนั้นไม่ชัดเจนเพียงพอ และเมื่อมีการทำคำสนองตอบรับไปแล้ว สัญญายังไม่อาจเกิดขึ้นได้ สิ่งที่แสดงเจตนาที่ยังไม่อาจเรียกว่าเป็นคำเสนอตามกฎหมายได้ แต่อาจเป็นเพียงการแสดงความประสงค์ที่จะทำสัญญาเท่านั้น ซึ่งจะต้องมีการเจรจาตกลงทำคำเสนอสนองให้ถูกต้องตรงกันใหม่ในภายหลัง สัญญาจึงจะเกิดขึ้นได้ (จิต เศรษฐบุตร, 2553)

สำหรับการแสดงเจตนาทำคำเสนอนั้นถือเป็นนิติกรรมรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการแสดงเจตนาของบุคคลผู้ทำคำเสนอฝ่ายเดียว ดังนั้นจึงเรียกได้ว่าการทำคำเสนอเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว (Unilateral act) ซึ่งมีผลผูกพันผู้ที่ทำนิติกรรมนั้นตามกฎหมาย โดยคำเสนออาจทำต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงก็ได้ หรืออาจทำต่อสาธารณชนก็ได้ และคำเสนอนั้นเมื่อได้แสดงเจตนาออกมาแล้ว ย่อมไม่อาจถอนได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่ได้ทำคำเสนอแก่บุคคลที่อยู่ห่างโดยระยะทางและคำเสนอนั้นยังไม่ได้ถึงบุคคลผู้รับการแสดงเจตนา นั้น แต่ใช้ว่าเมื่อผู้ทำคำเสนอได้

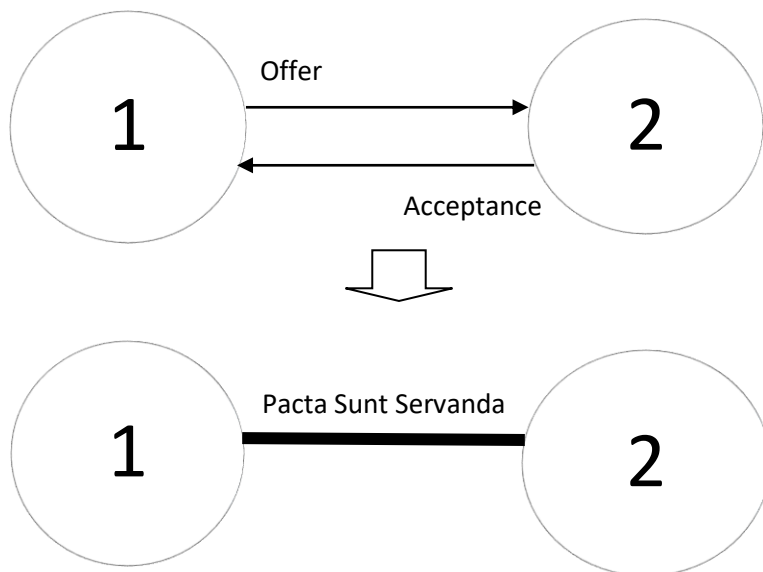
แสดงเจตนาทำคำเสนอออกมาแล้ว คำเสนอนั้นจะผูกพัน ผู้แสดงเจตนาตลอดไปไม่ คำเสนอเช่นนั้น อาจสิ้นความผูกพันหรือไม่มีผลตามกฎหมายต่อไปได้ หากผู้รับการแสดงเจตนาทำคำเสนอนั้น ได้มีการบอกปัดคำเสนอไปยังผู้เสนอ หรือคำเสนอนั้นไม่ได้มีการสนองรับ ภายในกำหนดระยะเวลาตามคำเสนอ หรือกรณีที่คำเสนอไม่ได้มีกำหนดระยะเวลาทำคำสนอง คำเสนอนี้จะสิ้นผลผูกพัน ต่อเมื่อไม่มีการสนองรับจนพ้นระยะเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับ คำบอกกล่าวคำสนอนั้น หรือกรณีที่ผู้เสนอตาย หรือตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถ คำเสนอนั้นก็ย่อมสิ้นความผูกพันไปด้วย

2) คำสนอง (Acceptance) คำสนองคือการแสดงเจตนาตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ ซึ่งคำสนองเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงเจตนาเช่นเดียวกับคำเสนอ ดังนั้นการแสดงเจตนาทำคำสนองจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญญัติทั่วไปในเรื่องของการแสดงเจตนาและการถอนการแสดงเจตนาด้วย กล่าวคือหากเป็นการแสดงเจตนาต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้า คำสนอนั้นจะมีผลก็ต่อเมื่อผู้รับการแสดงเจตนาได้ “ทราบ” การแสดงเจตนาทำคำสนอนั้น สำหรับการแสดงเจตนาต่อบุคคล ซึ่งมีได้อยู่เฉพาะหน้าคำสนอนั้น จะมีผลก็ต่อเมื่อคำสนองได้ “ไปถึง” ผู้รับการแสดงเจตนา และทราบใดที่คำสนอนั้น ยังไม่ได้ไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา คำสนอนั้นจึงยังไม่เกิด ผู้ทำคำสนอนีย่อมสามารถ บอกถอนคำสนอนั้นได้เสมอ แต่การบอกถอนคำสนอนั้น จะต้องไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา ก่อน หรืออย่างน้อยที่สุดไปถึงผู้รับ การแสดงเจตนาพร้อมกับคำสนอนั้นด้วย (ศันนักรณ โสทธิพันธุ์, 2551)

ลักษณะสำคัญของคำสนอนั้น จะต้องมีความชัดเจน แน่นนอน และไม่มีเงื่อนไข และไม่มี การแก้ไขจำกัด ตัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงคำเสนอ หากคำสนอนั้น มีข้อความแก้ไขตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงคำเสนอคำสนองดังกล่าว ถือเป็นการบอกปัดคำเสนอทำให้คำสนอนั้นเป็นอันสิ้นผล และคำสนองดังกล่าวจะเป็นเสมือนการแสดงเจตนาทำคำเสนอขึ้นใหม่ แทนคำเสนอเดิมที่สิ้นผลไปนั่นเอง อีกทั้งการแสดงเจตนาทำคำสนองจะต้องมุ่งไปยัง บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง กล่าวคือการแสดงเจตนาทำคำสนอนั้นจะต้องมุ่งไปยังบุคคลผู้ที่ได้ทำคำเสนอ เพื่อให้สัญญาเป็นอันเกิดขึ้น ซึ่งลักษณะประการนี้เองที่ทำให้คำสนองและคำเสนอมีความแตกต่างกันเพราะคำสนอนั้นอาจเสนอต่อบุคคลเฉพาะเจาะจงก็ได้ หรือเสนอต่อสาธารณชนหรือบุคคลทั่วไปก็ได้ แต่คำสนอนั้นจะต้องมุ่งไปยังบุคคลเฉพาะเจาะจงเท่านั้น โดยการแสดงเจตนาทำคำสนอง อาจเป็นการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง เช่น การเขียน การพูด หรือแสดง อากัปกิริยาโดยตรงว่าเจตนา ตอบรับตามคำเสนอ หรืออาจแสดงเจตนาโดยปริยายก็ได้ ซึ่งการแสดงเจตนาทำคำสนองโดยปริยายนั้น หมายถึงการกระทำที่สามารถสันนิษฐานได้ว่า เป็นการแสดงเจตนาสนองรับตามคำเสนอ (จิต เศรษฐบุตร, 2553) เช่น หากมีการทำคำเสนอ เพื่อขอซื้อสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งไปยังผู้ขาย และผู้ขายได้ส่งสินค้าที่ผู้ซื้อติดต่อขอซื้อตามคำเสนอไปให้ การที่ผู้ขายส่งสินค้าไปยังผู้ซื้อ แม้มิได้เป็นการบอกกล่าวสนองรับตามคำเสนอ แต่การกระทำดังกล่าวในการส่งสินค้าไปให้ผู้ซื้อนี้เอง ที่เป็นการกระทำที่สามารถสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนา

สนองรับตามคำเสนอ และถือว่าเป็นการแสดงเจตนาทำคำสนองโดยปริยายแล้วเมื่อมีการแสดงเจตนาทำคำสนองแล้ว และคำสนอนั้นต้องตรงตามคำเสนอ ทุกประการสัญญาจึงถือกำเนิดขึ้นเหมือนหนึ่งว่า การแสดงเจตนาทำคำสนอง ได้ผนึกรวมกับการแสดงเจตนา ทำคำเสนอรวมเป็นเจตนาเดียวกัน จนเรียกว่าเจตนาในสัญญาหรือเจตนาของคู่สัญญา

3) คำเสนอสนองถูกต้องตรงกันเกิดเป็นสัญญา การแสดงเจตนาทำคำเสนอ และมีผู้แสดงเจตนาทำคำสนองตอบรับคำเสนอนั้น โดยที่คำเสนอและคำสนองดังกล่าว ถูกต้องตรงกันในทุกข้อทุกประการ สัญญาย่อมถือกำเนิดขึ้น แต่ตราบใดที่คำเสนอและคำสนองยังไม่ถูกต้องตรงกันทุกข้อ และยังต้องมีการเจรจาตกลงกันอยู่ ตราบนั้นยังไม่อาจถือว่ามีสัญญาเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ในกรณีสัญญาที่มีรายละเอียด หรือมีมูลค่าในการทำสัญญาสูง คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจึงอาจต้องมีการเจรจาอภิปรายเพื่อทำการตกลงร่วมกันเสียก่อนที่จะมีการทำสัญญา เพื่อให้เจตนาเสนอสนองของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายนั้นถูกต้องตรงกันอย่างแท้จริง โดยอาจมีการประชุมเพื่อทำข้อตกลงในสัญญาร่วมกันเพื่อร่างหนังสือสัญญาที่มีข้อความหรือข้อตกลงร่วมกันที่ต้องตรงกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย และเมื่อเจตนาเสนอสนองของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายถูกต้องตรงกันโดยครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว เมื่อนั้นสัญญาย่อมเกิดขึ้น

ภาพที่ 1 การแสดงเจตนาทำคำเสนอ และมีผู้แสดงเจตนาทำคำสนองตอบรับคำเสนอ

จากการที่คู่สัญญามีเสรีภาพอย่างเต็มที่ ที่จะทำสัญญาหรือไม่ก็ได้ แต่เมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้มีเจตนาร่วมกันที่จะตกลงทำสัญญาและสัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายย่อมต้องผูกพันและปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงกันนั้น ตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (Pacta Sunt Servanda) หรืออาจกล่าวได้ว่าสำหรับคู่สัญญาแล้ว สัญญาเปรียบเสมือนกฎหมายที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้รังสรรค์ขึ้นมา ใช้บังคับระหว่างกันด้วยเจตนาของตนเอง ดังนั้นคู่สัญญาทั้ง

สองฝ่ายย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตามสัญญานั้นอย่างเคร่งครัด โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างมีหน้าที่ หรือพันธกรณี (Obligation) ต่อกันที่จะต้องปฏิบัติตามการให้เป็นไปตามสัญญา เมื่อความผูกพันตามสัญญาได้เกิดขึ้นจากเจตนาร่วมกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสัญญานั้นย่อมไม่อาจเลิกกันไปเพราะเจตนาของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงลำพังได้ เว้นแต่จะได้มี การตกลงกันทำสัญญากันใหม่เพื่อยกเลิกสัญญาเดิม หรือจะมีเหตุที่ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิที่จะ บอกเลิกสัญญาได้เท่านั้น

4) การเรียกร้องสิทธิตามสัญญา (Claims) เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้ว คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างต้องให้ความเคารพต่อสัญญาที่เกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาตน และคู่สัญญาต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่หรือพันธกรณี (Obligation) ต่อกันที่จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในสัญญาตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา Pacta sunt servanda แต่หากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดผิดข้อตกลง หรือไม่ปฏิบัติตามการ ให้เป็นไปตามสัญญาคู่สัญญาอีกฝ่าย ที่ไม่ได้ปฏิบัติผิดสัญญา ย่อมมีสิทธิที่จะดำเนินการเรียกร้อง (Claims) ให้คู่สัญญาอีกฝ่ายปฏิบัติตามสัญญา หรือตามพันธกรณีที่ได้ตกลงกันไว้โดยการใช้สิทธิทางศาลและอาจเรียกร้องค่าเสียหาย (Compensation) อันเกิดจากการละเมิดข้อตกลงหรือพันธกรณีตามสัญญาหรือหากเป็นกรณี (กฎหมายกร ว่องวุฒิ กุล, 2553) ที่การละเมิดข้อตกลงหรือพันธกรณีตามสัญญานั้น เป็นการละเมิดข้อตกลงหรือพันธกรณีที่เป็สาระสำคัญของสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายย่อมอาจใช้สิทธิ ในการยกเลิกสัญญาได้

สรุป

จากองค์ประกอบการเกิดสัญญาตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา Pacta sunt servanda ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่า หลักการดังกล่าวเป็นหลักพื้นฐานของสัญญาทุกฉบับ และเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับในระบบกฎหมายทุกระบบ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเอกชน กฎหมายมหาชน หรือแม้แต่นกฎหมายระหว่างประเทศเอง ก็ได้นำหลักการดังกล่าวมาเป็นหลักการพื้นฐานในเรื่อง การทำสนธิสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศเช่นกัน แต่อาจจะมีข้อแตกต่างกับหลักในกฎหมายแพ่งบางประการ เนื่องจากการแสดงเจตนาในทางกฎหมายแพ่งนั้นมีลักษณะของความ เป็นเอกชน หรือปัจเจกบุคคลที่เป็นผู้แสดงเจตนาเข้าทำสัญญา แต่ในทางกฎหมายระหว่าง ประเทศนั้นผู้ที่ทำการตกลงทำสนธิสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศนั้นเป็นรัฐ ซึ่งไม่สามารถที่จะแสดงเจตนาเองได้ดังนั้นจึงต้องมีการแสดงเจตนาผ่านผู้แทนซึ่งมีอำนาจกระทำการ ในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐการแสดงเจตนาดังกล่าวจึงจะมีผลผูกพันรัฐ ในทางกฎหมายระหว่างประเทศได้ อีกทั้งขั้นตอนและกระบวนการ ในการทำสนธิสัญญาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สนธิสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น อาจต้องมีการดำเนินการผ่านการเจรจาตกลงกันในหลาย ขั้นตอน เช่น การรับรองความถูกต้องแท้จริง (Authentication) ของตัวบทแห่งสนธิสัญญาการ แสดงความยินยอมเข้าผูกพันตามสนธิสัญญาด้วยวิธีการให้สัตยาบัน (Ratification) หรือการ ยอมรับสนธิสัญญา (Acceptation) เป็นต้น แต่โดยเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสัญญาต้องเป็น

สัญญา Pacta sunt servanda นั้นยังคงมีความเหมือนและคล้ายคลึงกันอยู่ กล่าวคือ สนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสนธิสัญญาแบบทวิภาคี หรือพหุภาคีก็ตาม จะต้องเกิดจากเจตนาเสนอสนองที่ถูกต้องตรงกันของรัฐคู่กรณีที่เขาเจรจาทำสนธิสัญญาทุกฝ่าย หากรัฐคู่กรณีที่เขาเจรจาในการทำสนธิสัญญานั้น ยังคงมีเจตนาเสนอสนองที่ยังไม่ต้องตรงกันทุกประการ รัฐคู่กรณีดังกล่าวก็ยังคงต้องทำการเจรจา หรือตั้งข้อตกลงระหว่างกันให้ได้ตรงตามความต้องการของรัฐคู่กรณีทุกฝ่ายเสียก่อนจนกว่าจะได้ข้อสรุปของข้อตกลงหรือสนธิสัญญาที่ถูกต้องตรงกันสนธิสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศนั้นจึงจะถือกำเนิดขึ้นและมีผลผูกพันให้รัฐภาคี แห่งสนธิสัญญานั้น ต้องเคารพและปฏิบัติตามหลัก Pacta sunt servanda กล่าวได้ว่า สนธิสัญญานั้นอาจมีผลผูกพันได้ ก็แต่เฉพาะกรณีรัฐภาคีแห่งสนธิสัญญานั้น ได้มีเจตนายินยอมที่จะถูกผูกพันภายใต้บทบัญญัติหรือข้อตกลงตามสนธิสัญญาดังกล่าวเท่านั้น ดังนั้น เมื่อรัฐภาคีได้แสดงเจตนายินยอมดังกล่าวแล้ว รัฐภาคีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะทำการเปลี่ยนแปลง หรือแก้ไข สนธิสัญญาโดยลำพังแต่เพียงฝ่ายเดียว หรือละเมิดพันธกรณีตามสนธิสัญญาไม่ได้

หากรัฐภาคีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้กระทำการดังกล่าว รัฐภาคีอีกฝ่ายย่อมมีสิทธิที่จะดำเนินการเรียกร้องสิทธิตามสนธิสัญญาโดยอาจใช้สิทธิทางศาลหรือการอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ รวมไปถึงการเรียกร้องให้รัฐภาคีฝ่ายที่ละเมิดข้อตกลงหรือพันธกรณีตามสนธิสัญญานั้น ชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำการดังกล่าวได้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นทั้งกับข้อตกลงหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือ ทั้งที่เป็นข้อตกลงหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศทั้งแบบทวิภาคีหรือพหุภาคี ก็ย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักการพื้นฐานดังกล่าวเช่นว่านี้ด้วย จึงเห็นได้ว่าหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา Pacta sunt servanda นั้น นอกจากจะเป็นหลักการพื้นฐานในการทำสัญญาตามระบบกฎหมายแพ่งแล้ว หลักการดังกล่าวยังเป็นที่ยอมรับและ ได้ถูกนำมาใช้เป็นหลักการพื้นฐานในการทำสนธิสัญญาในระบบกฎหมายระหว่างประเทศอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎากร ว่องวุฒิกุล. (2553). *หลักเกณฑ์และผลทางกฎหมายของการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี อันเป็นสาระสำคัญของสนธิสัญญา ตามมาตรา 60 แห่งอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิต เศรษฐบุตร. (2553). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุมพต สายสุนทร. (2552). *กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- ดาราพร ธีระวัฒน์. (2542). *กฎหมายสัญญา : สถานใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาไม่เป็นธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสิทธิ์ เอกบุตร. *กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1 สนธิสัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปารวี พิสิฐเสนากุล. (2553). *หลัก Clausula Rebus Sic Stantibus ในสัญญาทางปกครอง* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศันนัทกรณ์ โสทธิพันธ์. (2551). *คำอธิบายนิติกรรมสัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 13 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- อนงค์ สมบุญเจริญ. (2549). *ปัญหาการเปลี่ยนแปลงไปซึ่งมูลแห่งในสัญญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Zimmerman, R. (1992). *The law of Obligation Roman Foundation of the Civil Tradition*. Cape Town: Juta & Co. Ltd.